

Deklaracje Polaków dotyczące marnowania żywności

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2023

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Po siedmiu latach od ostatniego pomiaru¹, powróciliśmy do tematu marnowania żywności. Przez te lata znacząco wzrosła dbałość społeczeństw o jakość artykułów spożywczych, ale także o to, w jakich warunkach powstają, są przetwarzane i sprzedawane. Towarzyszy temu wzrost świadomości, że poprawa sposobu odżywiania przekłada się na polepszenie jakości życia. Można obserwować wiele nowych trendów dotyczących jedzenia – od upowszechniania się kuchni z różnych stron świata, przez szerszą dostępność wegańskich zamienników produktów odzwierzęcych, diety eliminacyjne (np. dietę wykluczającą laktozę lub gluten), po *less waste*, *zero waste* czy *comfort food*. Wydaje się, że wyrzucanie jedzenia stało się jeszcze mniej społecznie akceptowane, a do takich zachowań ludzie niechętnie się przyznają. W sierpniowym badaniu² zapytaliśmy Polaków o to, jakie działania podejmują, aby przeciwdziałać marnowaniu żywności oraz jak często zdarza się w ich gospodarstwach domowych nie wykorzystywać różnego rodzaju jedzenia.

ZWYCZAJE ZAKUPOWE POLAKÓW

Podobnie wysoki odsetek Polaków robi zakupy spożywcze samodzielnie (37%), co z inną osobą z gospodarstwa domowego (39%). Mniej niż co piąty badany (17%) tylko czasami robi zakupy, na ogół zajmuje się tym ktoś inny, a dla 7% ankietowanych zawsze to inna osoba z gospodarstwa domowego robi zakupy spożywcze.

¹ Zob. komunikat CBOS „Deklaracje Polaków dotyczące marnowania żywności”, sierpień 2016 (oprac. M. Bożewicz).

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (400) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiednim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej (CAWI), do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiednim od CBOS.

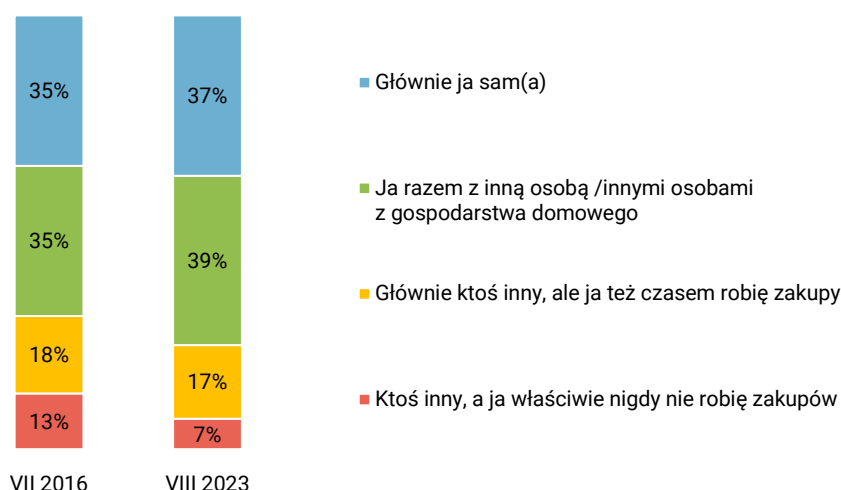
We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 14 do 27 sierpnia 2023 roku na próbie liczącej 1024 osoby (w tym: 61,9% metodą CAPI, 24,8% – CATI i 13,3% – CAWI).

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcje wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

Wyniki niewiele różnią się od tych odnotowanych w 2016 roku. O 2 punkty procentowe zwiększył się udział badanych deklarujących, że samodzielnie robią zakupy spożywcze do domu (z 35% do 37%). O 4 punkty procentowe wzrósł odsetek osób robiących zakupy wspólnie z kimś z gospodarstwa domowego (z 35% do 39%). Zmniejszył się natomiast udział respondentów, którzy właściwie nigdy nie robią zakupów – z 13% do 7%.

CBOS

RYS. 1. Kto robi zakupy spożywcze w Pana(i) gospodarstwie domowym?

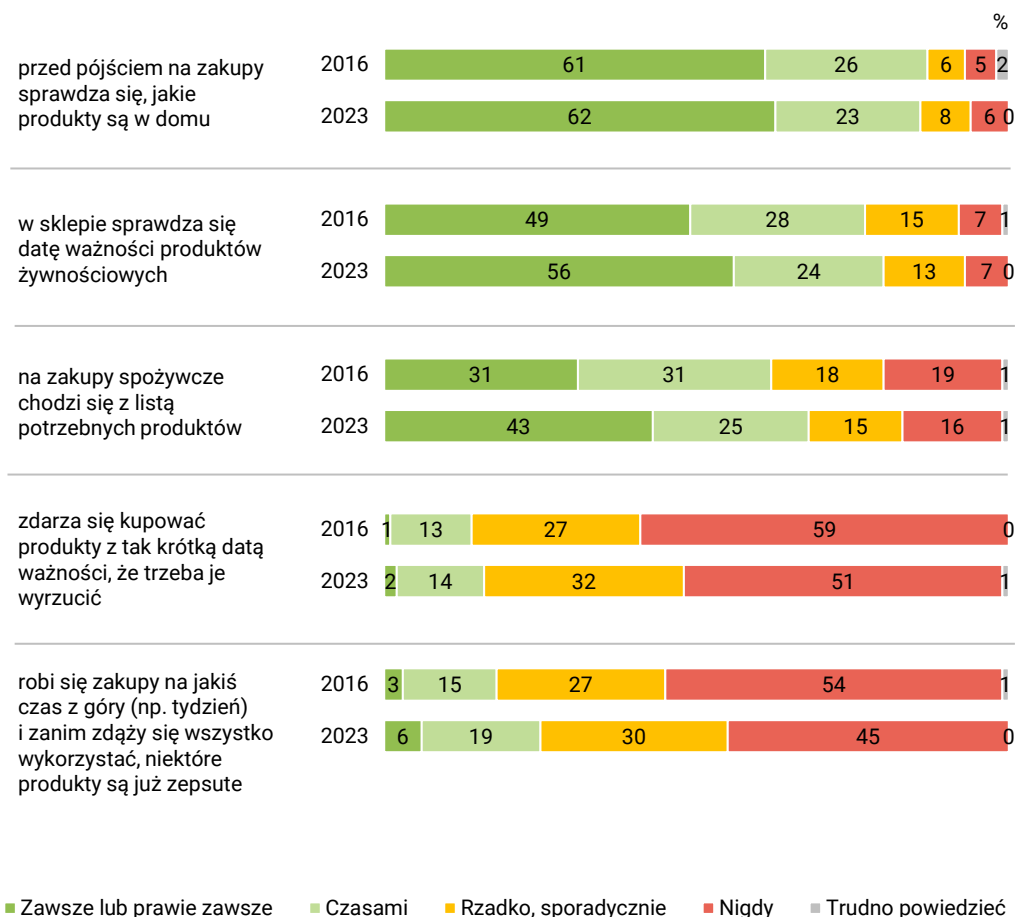
Większość Polaków (85%) deklaruje, że w ich gospodarstwie domowym przed pójściem do sklepu sprawdza się, jakie produkty są w domu. Ponad dwie trzecie osób (62%) robi tak zawsze, a kolejne 23% – czasami. Drugim dość powszechnym zwyczajem Polaków (80%) jest sprawdzanie daty ważności produktów żywnościowych w sklepie. Ponad połowa badanych twierdzi, że osoby z ich gospodarstwa domowego robiące zakupy zawsze sprawdzają datę ważności (56%), a niespełna jedna czwarta – że czasami to robią (24%). Większość badanych (68%) przyznaje, że w ich gospodarstwie domowym chodzi się na zakupy z listą potrzebnych produktów: w przypadku 43% ankietowanych – zawsze, a jedna czwarta (25%) deklaruje, że czasami. Mniej więcej połowie (51%) Polaków nigdy nie zdarza się kupować produktów z tak krótką datą ważności, że trzeba je wyrzucić. Niespełna jedna trzecia (32%) badanych deklaruje, że sporadycznie im się to zdarza, a 16% robi tak czasami lub nawet zawsze. Jedna czwarta respondentów (25%) przyznaje, że w ich gospodarstwie domowym czasami (19%) albo nawet zawsze (6%) robi się zakupy na jakiś czas z góry (np. tydzień) i zanim zdąży się wszystko wykorzystać, niektóre produkty są już zepsute.

Co ciekawe, ten ostatni odsetek jest wyższy niż w 2016 roku, kiedy 18% badanych przyznawało, że zdarza im się to często lub zawsze, a 54% deklarowało, że nigdy nie robią tak dużych zakupów, żeby część produktów zepsuła się, zanim się je wykorzysta. Dodatkowo, udział osób, którym nigdy nie zdarza się kupować produktów z tak krótką datą ważności, że trzeba je wyrzucić, spadł z 59% do 51%. Wynikałoby z tego, że mimo rosnących cen żywności oraz trendów typu *less waste* czy *zero waste*,

Polacy marnują więcej żywności niż 7 lat temu. Jednocześnie w omawianym okresie wzrósł odsetek osób, które zawsze robią listę potrzebnych produktów przed pójściem na zakupy (z 31% do 43%) i sprawdzają w sklepie datę ważności jedzenia (z 49% do 56%).

CBOS

RYS. 2. Proszę powiedzieć, jak często w Pana(i) gospodarstwie domowym:

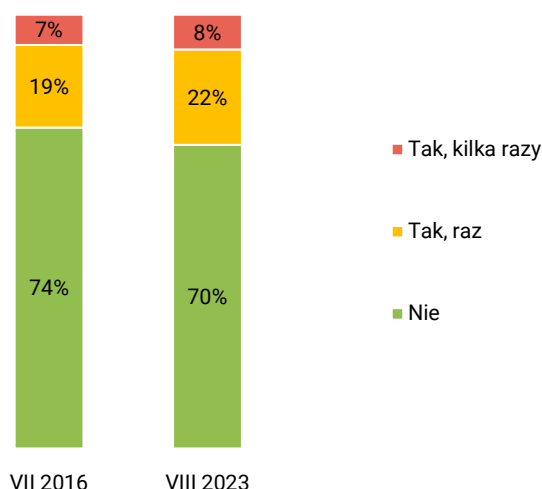

Kupowanie jedzenia z tak krótką datą ważności, że trzeba je wyrzucić, częściej niż pozostali deklarują najmłodszy badani (26% wśród osób w wieku 18–24 lata – co najmniej czasami), pracownicy usług (29%), rolnicy (29%), renciści (31%), osoby zajmujące się domem (29%), a zwłaszcza pracujące w prywatnych gospodarstwach rolnych (37%). Najniższe odsetki badanych, którym co najmniej czasami zdarza się kupować produkty ze zbyt krótką datą ważności, obserwujemy wśród mieszkańców miast liczących od 100 tys. do 499 tys. ludności (6%), wśród ankietowanych powyżej 65 roku życia (10%), badanych pracujących na własny rachunek (10%), emerytów (9%) oraz wśród osób, których miesięczne dochody w przeliczeniu na członka gospodarstwa domowego mieszczą się w przedziale 1500–1999 zł (9%) – zob. tabelę aneksową 1.

Niespełna jedna trzecia (30%) Polaków przyznaje, że w ciągu ostatnich siedmiu dni zdarzyło się w ich gospodarstwie domowym wyrzucić jedzenie: 22% deklaruje, że tylko raz, a 8% – kilka razy w czasie ostatniego tygodnia. Pozostałe 70% ankietowanych twierdzi, że w ich gospodarstwie domowym to się nie zdarzyło. Jest to odsetek niższy od odnotowanego w 2016 roku – wówczas 74% respondentów w ciągu tygodnia poprzedzającego badanie nie wyrzuciło żadnego jedzenia. To kolejny wskaźnik sugerujący, że Polacy marnują więcej żywności niż siedem lat temu.

CBOS

RYS. 3. Czy w ciągu ostatnich siedmiu dni zdarzyło się w Pana(i) gospodarstwie domowym wyrzucić jedzenie?

Częściej niż pozostałym wyrzucanie jedzenia w gospodarstwie domowym zdarzyło się w ciągu ostatnich siedmiu dni badanym w wieku 18–24 lata (15% – kilka razy, a w sumie 37% – przynajmniej raz) oraz w wieku 25–34 lata (13% – kilka razy, a 44% – przynajmniej raz), a także osobom z wyższym wykształceniem (10% – kilka razy, a 43% – co najmniej raz), przedstawicielom kadry kierowniczej i specjalistom z wyższym wykształceniem (11% – kilka razy, a 47% – co najmniej raz), pracownikom administracyjno-biurowym (9% – kilka razy, a 42% – co najmniej raz), a także osobom zatrudnionym w sektorze prywatnym poza rolnictwem (12% – kilka razy, a 43% – co najmniej raz). Znacznie rzadziej niż pozostali do wyrzucania jedzenia w ciągu ostatniego tygodnia przyznawali się badani w wieku 55 lat lub starsi (84% z nich deklaruje, że w ich gospodarstwie domowym nie wyrzucono żadnego jedzenia), rolnicy (87%), emeryci (85%) i renciści (86%), a także respondenci pracujący w prywatnych gospodarstwach rolnych (85%) – zob. tabelę aneksową 2.

WYRZUCANE PRODUKTY SPOŻYWCZE

Największy odsetek Polaków przyznaje się do wyrzucania warzyw i owoców – aż 65% respondentów twierdzi, że w ich gospodarstwach domowych zdarza się to co najmniej sporadycznie. Ponad połowa ankietowanych deklaruje też wyrzucanie co najmniej od czasu do czasu pieczywa (59%), a także resztek z obiadu, kolacji itp. (57%) oraz produktów spożywczych innych niż wymienione w pytaniu (55%). Nieco mniej niż połowa badanych przyznaje, że rzadko lub częściej w ich gospodarstwach domowych wyrzuca się wędliny, mięso i jego przetwory (47%), mleko i jego przetwory (46%), a najmniej – przetwory owocowe i warzywne, np. w puszkach i słoikach (38%).

Najczęściej wyrzucanymi produktami są: warzywa i owoce, pieczywo oraz pozostałości z posiłków. Któryś z tych produktów często lub od czasu do czasu wyrzuca w gospodarstwie domowym od 14% (warzywa, owoce) do 18% (pieczywo) badanych.

TABELA 1

Jak często zdarza się, że w Pana(i) gospodarstwie domowym trzeba wyrzucić nieświeżą lub przeterminowaną żywność?	Często	Od czasu do czasu	Rzadko, sporadycznie	Nigdy
	w procentach			
Warzywa, owoce	2	12	51	34
Pieczywo	3	15	41	41
Resztki z obiadu, kolacji itp.	4	13	40	43
Wędliny, mięso i jego przetwory, np. puszki, konserwy	2	8	37	53
Mleko i jego przetwory, np. sery, jogurty	2	7	37	55
Przetwory owocowe, warzywne w puszkach, słoikach, np. dżemy, soki	1	4	33	62
Inne produkty spożywcze	1	8	47	45

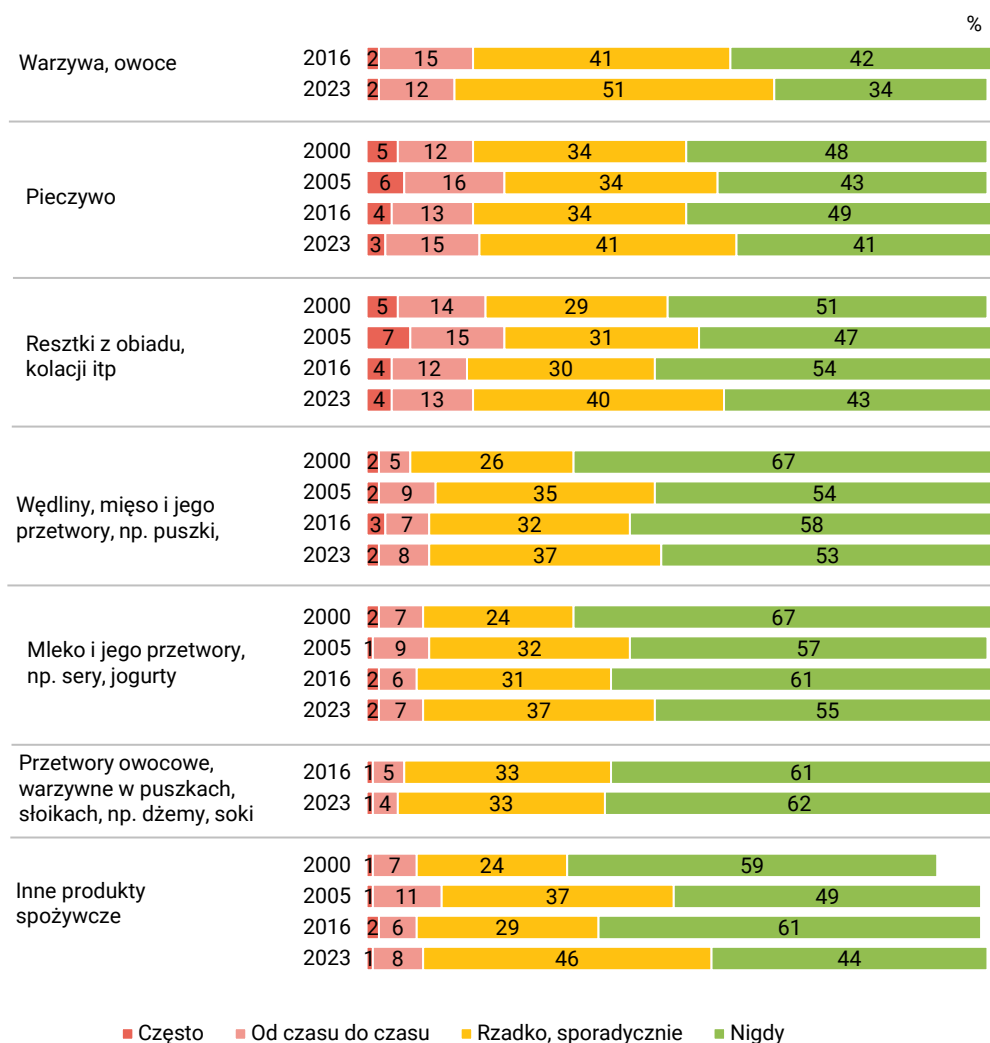
Pominięto odpowiedzi „Trudno powiedzieć”

Spośród grup społeczno-demograficznych częściej niż pozostali do wyrzucania warzyw lub owoców przyznają się respondenci w wieku 25–34 lata (22% – od czasu do czasu lub często), mieszkańcy ponad półmilionowych miast (25%), przedstawiciele kadry kierowniczej i specjaliści z wyższym wykształceniem (28%), robotnicy wykwalifikowani (28%), osoby pracujące w sektorze prywatnym poza rolnictwem (25%), a także badani identyfikujący się z lewicowymi poglądami politycznymi (25%). Rzadziej niż pozostali wyrzucanie warzyw i owoców w swoich gospodarstwach domowych deklarują osoby powyżej 65 roku życia (6% zdarza się to od czasu do czasu lub częściej, a 54% – nigdy), emeryci (6% – co najmniej czasami, a 53% – nigdy), renciści (8% – co najmniej czasami, 57% – nigdy) oraz osoby zajmujące się domem (4% – co najmniej czasami, a 37% – nigdy) – zob. tabelę aneksową 3.

W porównaniu z 2016 rokiem spadły odsetki osób deklarujących, że w ich gospodarstwach domowych nigdy nie wyrzuca się prawie żadnych rodzajów jedzenia, o które pytaliśmy. Zmiana nastąpiła na rzecz odpowiedzi „rzadko, sporadycznie”, a udziały ankietowanych, w gospodarstwach domowych których od czasu do czasu lub częściej wyrzuca się różne produkty spożywcze, są bardzo zbliżone do tych, jakie odnotowaliśmy 7 lat temu. Stabilny jest także odsetek respondentów, którzy nigdy nie wyrzucają przetworów owocowych lub warzywnych.

CBOS

RYS. 4. Jak często zdarza się, że w Pana(i) gospodarstwie domowym trzeba wyrzucić nieświeżą lub przeterminowaną żywność?

Pominięto odpowiedzi „Trudno powiedzieć”

Analizując dane w dłuższym trendzie można zauważyć, że o ile w okresie 2005–2016 nastąpiła poprawa dotycząca niemarnowania produktów praktycznie w każdej kategorii, o tyle po kolejnych siedmiu latach odnotowaliśmy korektę – przy czym odsetki osób wyrzucających resztki z obiadu czy kolacji, pieczywo i inne produkty spożywcze są nawet wyższe niż w 2005 roku. Obecnie obserwujemy

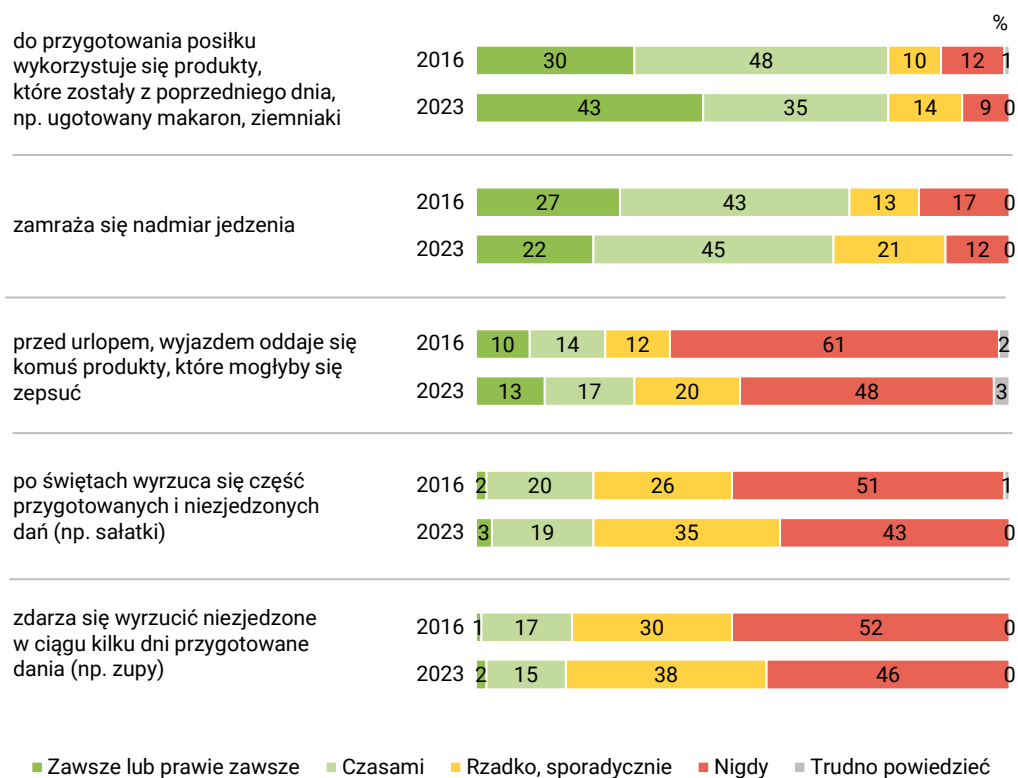
pogorszenie nie tylko w stosunku do poprzedniego pomiaru, z 2016 roku, ale nawet do badania sprzed 18 lat, przynajmniej w kilku aspektach. Zwłaszcza odsetek gospodarstw domowych, w których nigdy nie wyrzuca się warzyw i owoców, jest znacząco mniejszy niż w 2005 roku (34% wobec 45%), choć wówczas łącznie ze świeżymi owocami i warzywami badane były przetwory owocowe i warzywne. Nie zmienia to faktu, że spadł w ciągu minionych 18 lat udział gospodarstw domowych, w których nie wyrzuca się pieczywa, resztek z posiłków czy innych produktów spożywczych.

Aby nie dopuszczać do wyrzucania jedzenia, warto zamrażać nadmiar zakupionych produktów lub gotowych posiłków. Tak postępuje się w gospodarstwach domowych ponad jednej piątej Polaków (22%) zawsze lub prawie zawsze, gdy jest nadmiar jedzenia, a w domach kolejnych 45% – czasami. Tylko 12% badanych deklaruje, że w ogóle nie praktykuje się w ich domu zamrażania nadwyżek żywności.

Innym sposobem na niemarnowanie żywności jest wymyślenie nowego dania ze składnikami, które pozostały niewykorzystane, np. poprzedniego dnia. Spora grupa Polaków praktykuje takie zachowania w kuchni – 43% deklaruje, że zawsze w ich gospodarstwie domowym do przygotowania posiłku wykorzystuje się produkty, które zostały z poprzedniego dnia, np. ugotowany makaron, ziemniaki, a kolejne 35% robi tak czasami. Mniej niż co dziesiąta osoba (8%) przyznaje, że nigdy zużywa tego, co zostało, a 14% robi to sporadycznie.

CBOS

RYS. 5. Proszę powiedzieć, jak często w Pana(i) gospodarstwie domowym:

Deklaracje, że zawsze wykorzystują w kuchni to, co zostało z poprzedniego dnia, częściej niż pozostali składają badani w wieku 35–44 lata (50%), pracownicy usług (49%), osoby zajmujące się domem (57%), praktykujący religijnie kilka razy w tygodniu (56%), a także źle oceniający warunki własnego gospodarstwa domowego (48%) i mający najniższe dochody *per capita* w gospodarstwie domowym (48%). Ale jednocześnie w tych dwóch ostatnich grupach stosunkowo wysoki jest też odsetek osób, które nigdy tak nie robią (po 12%) – por. tabelę aneksową 4.

Niespełna jednej piątej respondentów (17%) zdarza się czasami lub częściej wyrzucać niezjedzone w ciągu kilku dni przygotowane dania (np. zupy). Prawie dwie piąte ankietowanych deklaruje, że w ich domach zdarza się to rzadko, sporadycznie (38%). Całkowicie nie marnować przygotowanych dań, czyli zjadać je do końca, udaje się 46% Polaków.

Rozwiązaniem sytuacji, kiedy sami nie jesteście w stanie zjeść zawartości lodówki, jest oddanie produktów spożywczych komuś innemu. Niespełna jedna trzecia (30%) Polaków deklaruje, że zawsze lub przynajmniej czasami przed wyjazdem lub urlopem oddaje komuś produkty, które mogłyby się zepsuć. Co piąta osoba (20%) twierdzi, że w jej gospodarstwie domowym robi się to rzadko, sporadycznie, a prawie połowa (48%) badanych deklaruje, że nigdy tak się nie robi.

Ostatnie badane zachowanie dotyczące marnowania żywności to wyrzucanie jedzenia po świętach. O tym problemie mówi się przy okazji Bożego Narodzenia czy Wielkanocy nawet w mediach, a mimo to 22% respondentów przyznaje, że w ich gospodarstwach domowych zawsze lub czasami wyrzuca się po świętach część przygotowanych i niezjedzonych dań (np. sałatki). Więcej niż co trzecia osoba (35%) deklaruje, że w jej domu zdarza się to rzadko, a nieco ponad dwie piąte Polaków (43%) nigdy do takiej sytuacji nie dopuszcza.

W porównaniu z badaniem zrealizowanym w 2016 roku spadł odsetek gospodarstw domowych, w których nigdy nie wyrzuca się niezjedzonych w ciągu kilku dni dań, np. zupy (z 52% do 46%), na rzecz odpowiedzi „rzadko, sporadycznie”. W ciągu ostatnich 7 lat wzrósł znacząco odsetek badanych, którzy deklarują, że wymyślają kolejne posiłki tak, by wykorzystać to, co zostało z poprzedniego dnia – udział osób zawsze wykorzystujących produkty z poprzedniego dnia wzrósł z 30% do 43%. Jednocześnie, mimo promowania jadłodzielni, zmniejszył się udział gospodarstw domowych, którym udaje się nic nie wyrzucać po świętach – z 51% do 43%. Natomiast odsetek osób, które czasami lub częściej wyrzucają część niezjedzonych przez święta dań, pozostaje stabilny (22%). Nieco poprawiło się oddawanie produktów spożywczych przed wyjazdem, urlopem. Udział badanych, w gospodarstwach domowych których nigdy się tak nie robi, spadł z 61% do 48%, wzrosły natomiast odsetki odpowiedzi „zawsze”, „czasami” i „rzadko”. W przypadku zamrażania nadmiaru jedzenia zmiana jest najmniej jednoznaczna. Spadł zarówno udział badanych, którzy zawsze tak robią (z 27% do 22% obecnie), jak i tych, którzy deklarują, że nigdy nie zdarza im się zamrażać nadmiaru jedzenia (z 17% do 12%). Pozostałe wskaźniki świadczą jednak o tym, że w kwestii marnowania żywności jest obecnie gorzej niż 7 lat temu.

Mimo upływu lat – w czasie których dużo mówiło się o jakości odżywiania i pojawiły się trendy skoncentrowane na niemarnowaniu jedzenia (*less waste*), a ludzie bardziej świadomie zaczęli wybierać produkty spożywcze, uwzględniając też ich sposób produkcji i przetwarzania – w zachowaniach Polaków nie nastąpiła pozytywna zmiana. Wręcz przeciwnie: choć z powodu inflacji produkty spożywcze podrożały, to w porównaniu z 2016 rokiem wyrzucamy więcej jedzenia. Wzrost dotyczy zwłaszcza warzyw i owoców, pieczywa oraz resztek posiłków. Pod względem marnowania tych trzech kategorii produktów jest nawet gorzej niż w 2005 roku. Co więcej, różne działania mające zapobiegać wyrzucaniu jedzenia są dziś rzadziej podejmowane przez polskie gospodarstwa domowe niż w 2016 roku. Wyniki badań nadal wyraźnie pokazują, że osoby bardziej wykształcone i zajmujące wysokie stanowiska, a także badani do 35 roku życia mają większą łatwość wyrzucania żywności niż osoby starsze. Nie ulega więc wątpliwości, że marnowanie jedzenia jest domeną tak krajów, jak i ludzi zamożnych. Pozostaje pytanie, co można zrobić, aby to zatrzymać.

Opracowała

Marta Bożewicz